

Mediemotsvarighet för podden SALT – skärgård och landsbygd i samverkan

KOMMUNIKATÖRENS INTROSPEAK: Det här är en podd om SALT, skärgård och landsbygd i samverkan.

SALT är ett projekt där man i samarbete med kommuner har utvecklat olika verksamhetsmodeller, som främjar utvecklingen av en positiv hembygds känsla hos barn och unga på landsbygden och i skärgården.

Den här podden är till för dig eller er som funderar på hur man kunde få in hembygdsfostran i skolan eller hur man som kommun kan göra satsningar på välmående bland barn och unga genom hembygdsfostran.

I podden får vi konkreta tips från de kommuner som deltagit som pilotkommuner i projektet.

Också Skärgårdshavets Unesco Biosfärområde delar med sig av sina erfarenheter av sitt pedagogiska program Biosfärademin, genom vilket man vill stärka barn och ungas handlingskraft för hållbarhet i sin närmiljö och få in ett hållbarhetstänk i verksamheten i småbarnspedagogiken, grundskolan och på andra stadiet.

SALT är ett nätverksprojekt som under tiden 1.4.2022–30.6.2024 finansierades av landsbygdspolitiska rådet MANE, Skärgårdsdelegationen SANK och Svenska kulturfonden. Projektet leddes av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi.

Vi inleder med projektledare **Tiina Saaresranta** som berättar vad man egentligen vill uppnå med projektet.

Syftet är nämligen att främja barns och ungas hembygdsidentitet, välbefinnande och delaktighet i skärgården och på landsbygden.

TIINA: Salt har jobbat med olika kommuner i Finland både i skärgården och landsbygden för att främja hembygdsfostran, skärgårds- eller landsbygdsfostran som vi kallat det.

Tanken är att skapa bra och trygga grunder för barn och unga att fortsättningsvis också bo och leva på landsbygden och i skärgården.

KOMMUNIKATÖREN: På individnivå handlar SALT alltså om välmående. Men ur en kommunal synvinkel handlar det om att få invånarna att trivas och de unga att stanna på eller flytta tillbaka till hemorten. Det kan alltså handla om att mota en negativ befolkningstrend.

TIINA: Kanske det. Och också från ur barnets synvinkel, att ha en trygg känsla och stolthet över sin hembygd. Det är kanske lite svårt ibland i dagens läge när från den allmänna diskussionen man kan höra lite negativa aspekter om livet på landsbygden.

Så vi vill skapa andra perspektiv, positiva perspektiv för barn och unga om vad landsbygden och skärgården kan erbjuda till dem i framtiden.

KOMMUNIKATÖREN: Vi kommer att få höra här i den här podden exempel på vad kommunerna har gjort. Men vad skulle du säga när det är stort? Vad handlar hembygdsfostran om?

TIINA: Det handlar om kunskap, om traditioner och att se med nya ögon alla de möjligheter som finns nära. Att man inte alltid behöver söka möjligheterna från längre håll.

KOMMUNIKATÖREN: Ett inspirerande exempel hur man i skolan kan ta sig an hembygdsfostran är ämnet skärgårdskunskap som finns i skolorna i Nagu och Korpo i Åbolands skärgård. Aktiviteterna är populära och har uppmärksammats till och med i internationella medier.

TIINA: De har lyckats med att arbeta på ett mycket inspirerande och praktiskt sätt. De har också fått som skolor och kommun mycket positiv uppmärksamhet. De har fiskat och de har kört med sina båtar från Nagu till Åbo. Allt möjligt också med tanke på att de arbetar med den åttonde och nionde årskursen som man ofta tänker är lite mer kritisk. De har lyckats mycket bra med sitt ämne skärgårdskunskap.

KOMMUNIKATÖREN: Vikten av en stark hembygdsidentitet och att känna sina rötter finns också bekräftad i forskningsresultat. Ämnet regionalvetenskap vid Åbo akademi är en projektpart i SALT.

Där menar forskarna att samskapande, som på engelska kallas co-creation, allt mer behövs inom landsbygdsutvecklingen. Det betyder att kommuner och myndigheter bygger en direkt relation till civilsamhälle.

Också platsidentitet växer fram som en allt viktigare del i samhällsutvecklingen. Människor vill förstå sin näromgivning och känna anknytning.

Det resulterar i så kallad empowerment, att man har kraft och ork att hantera sitt liv och bidra till samhället. Det har också varit viktigt i SALT att man sätter sig ner med föreningar och andra aktörer och tillsammans funderar på vad som är viktigt för platsidentiteten och hur man kan få fram den.

En del forskning har också gjorts kring just hembygdsfostran. Tiina Saaresranta fortsätter.

TIINA: Det finns forskning. Till exempel Helsingfors universitet Ruralia institutet har gjort en forskningsrapport för två år sedan, som heter Juuret juniorille, där de har undersökt i olika skolor i Finland

hembygdsfostran. De har intervjuat ungdomar och elever. De har kommit till ganska klara rekommendationer om hur kommuner borde stödja den här slags aktiviteten. Just med tanke på det här med rötter under uppväxttiden, hur det påverkar valen man gör i vuxen ålder men också den här trygghetskänslan.

Kanske har det också med någon slags rättighetsperspektiv att göra så att alla barn och unga skulle ha en rättighet i det att lära känna sina rötter och rota sig.

Till exempel just nu i dagens läge när det finns mycket osäkerhet och oro, som också barn och unga får höra nästan varje dag i nyheterna ... hur viktigt det är för barnens välmående.

Det här arbetet som borde finnas mer strukturellt i skolor och inom dagvården, det är en aspekt som nämns i läroplanen, men det finns inte ännu så mycket verktyg. Det är egentligen det som vi har jobbat med inom SALT, att försöka tillsammans med kommunerna hitta olika verktyg, hur man kunde på ett mer strukturellt sätt arbeta med hembygdsfostran eller skärgårds- och landsbygdsfostran som vi har kallat det inom vårt projekt.

KOMMUNIKATÖREN: Det som vi kanske har lärt oss är att man kan göra det på olika sätt beroende på vad som passar in i kommunen eller skolan. Men syftet är detsamma.

TIINA: Syftet är detsamma och det är också beroende på kommunens resurser. Att större kommuner kanske har andra möjligheter än mindre kommuner med mindre personresurser. Men sen kanske i mindre kommuner så finns det mera möjligheter till exempel att arbeta med den tredje sektorn, med föreningar. Och det har vi också bra exempel på i de kommuner som vi har samarbetat med.

KOMMUNIKATÖREN: Inom projektet SALT har man tagit fram modeller och verktyg för hembygdsfostran. Modellerna baserar sig på de som Skärgårdshavets Unesco Biosfärområde använder i sitt pedagogiska program Biosfärademin. Biosfärområdet har länge jobbat med pedagogisk verksamhet inom ramen för det internationella nätverket Man and the Biosphere där kärnan är biosfär- och hållbarhetsfostran.

På senare år har man haft möjlighet att satsa lite extra på den pedagogiska verksamheten i form av olika projekt där man tagit fram modeller för pedagogisk verksamhet riktat till barn och unga, 0–30-åringar, som bor eller är verksamma inom biosfärområdet.

Erika Silventoinen, som är projektledare för biosfärområdets pedagogiska verksamhet, berättar mera.

ERIKA: Vår pedagogiska syn är ju det, att ju mer man kan om någonting, desto mer vill man värna om det. I vårt fall är det här "någonting" skärgårdens natur och kultur, som är det viktiga för oss.

Vår vision är att skapa en pedagogisk helhet tillsammans med våra samarbetskommuner som är Pargas stad och Kimitoöns kommun, där vi vill skapa en känsla av tillhörighet hos barn och ungdomar.

På det sättet att de på lång sikt, i 30-årsåldern, eller när börjar man tänka på framtiden, 25–30-årsåldern kanske, att man då vill komma tillbaka, flytta tillbaka hit, eller på ett annat sätt vara verksam i sin närmiljö, hembygd.

Det viktigaste som vi jobbar med är fostrande verksamhet kring natur, miljö, kultur och hållbarhet.

Vi jobbar med barn och unga, men också med alla pedagoger som är våra ambassadörer där ute på fältet som möter barnen i vardagen. Sen funderar vi också mycket på hur vi kan stärka intresse för naturvetenskaper och få barn och ungdomar att se sin framtid i Pargas stad och Kimitoön. Olika yrkesval i framtiden till exempel.

Allt som binder barnen hit, eller inte binder är fel ord, men allt som skapar tillhörighetskänsla hos barn och ungdomar till sin hembygd, till sin närmiljö, och på lång sikt kanske gynnar inflyttningen. Det är en handlingskraft för en hållbar framtid.

KOMMUNIKATÖREN: Erika Silventoinen förklarar att biosfärområdets verksamhet är uppdelad i fem delar. Verksamhet för småbarnspedagogiken, för grundläggande utbildningen, ungdomsverksamhet, det man kallar knattelabbet och verksamhet för besökare. Tanken är att den här verksamheten går som en röd tråd genom alla stadier från 0 till 30 med syfte att skapa en känsla av tillhörighet. Det gör man genom åldersanpassade metoder. Till exempel har man konceptet Gäddan och gänget i småbarnspedagogiken.

I projektet SALT har man skapat hembygdens superhjältar enligt modell från biosfärområdet.

ERIKA: Det har baserat sig på biosfärområdets och Pargas stads satsning, skärgårdens superhjältar, där man tillsammans med hållbarhetsikonen Gäddan gör olika skärgårdsrelaterade uppgifter och samlar klistermärken, så att man avancerar i det här konceptet framåt under hela sin tid som man är i småbarnspedagogiken.

När man går ut för skolan blir man en miniambassadör för en hållbar skärgård och biosfärområde.

Sen är det viktigt med övergången att man fortsätter med det samma tänket. Efter att man har jobbat med det i småbarnspedagogiken så får man en fortsättning i den grundläggande utbildningen.

Eftersom hållbarhetsfostran, handlingskraft för en hållbar framtid, är väldigt viktig för oss, så är de här tre dimensionerna både det ekologiska, sociokulturella och den ekonomiska hållbarheten.

Vi vill också öppna upp det här med att allt vi gör är egentligen så att vi borde agera på ett hållbart sätt i all vår verksamhet. Det är också ledkärnan hos biosfärområden, balans mellan människa och natur.

I grundläggande utbildningen har vi tänkt att det här Gäddan och gänget-konceptet som får en fortsättning med hållbarhetsstigen, där man sen ser på hållbarhetens tre dimensioner med rosa, blå och gröna glasögon tillsammans med våra kärngårdsforskare Sanna och Emil, som är fiktiva figurer som vi har hittat på.

Vi har också en story kring dem som vi har skrivit för att öppna upp hur vi tänker från småbarnspedagogik till de äldre. Sen när man då växer upp och vår utmaning är att de flesta, eller i princip alla i

biosfärområdet, när de går ut nian, måste flytta bort från hemorten till en annan ort för att studera på andra stadier.

Där är vår utmaning att våra ungdomar är engagerade och vill vara med och väldigt måna om sin hembygd. Men samtidigt så har de mycket på gång där som de studerar.

Vi tror ju ändå att vi med små aktiviteter här och där för de ungdomarna också, till exempel i vårt Knattelabb, så anställer vi gärna sommarjobbare som är från hembygden för att hålla dem kvar på sommarmånaden åtminstone. Så vi försöker också ha ett ungdomsråd och de har varit aktiva med att söka pengar och gjort bloggar om sin hembygd och så här.

Men vi tror ju nog att vi, tack vare vår verksamhet i småbarnspedagogiken och i den grundläggande utbildningen, så får vi ihop det där paketet så att fast de inte fysiskt är här så tror vi nog att de är engagerade och vill vara.

Men det händer så mycket annat i ens liv när man är 16–25 år. Men att ... rötterna ska finnas kvar och den där hembygdskänslan.

KOMMUNIKATÖREN: Den femte delen av verksamheten som Erika Silventoinen nämnde är så kallad Visitor Education, alltså verksamhet för besökare. Biosfärområdet har en miljon besökare varje år, bland dem många unga som lär sig om skärgårdens natur och kultur och förstås hållbarhet.

Mer om Biosfärområdets pedagogiska verksamhet kan du läsa på adressen biosfar.fi.

Samarbete är ett ledord i Biosfärområdets verksamhet och tredje sektorn är viktig också i den pedagogiska verksamheten. Erika poängterar att tredje sektorn är en förutsättning för en lyckad hembygdsfostran.

ERIKA: Biosfärområdena är en plattform för samarbete kring en hållbar samhällsutveckling. Om man vill börja jobba med att få ett enhetligt, långsiktigt system i hembygdsfostran så behöver man tredje sektorn. Det bara är så!

Många av pilotkommunerna har jobbat mycket med tredje sektorn. Det kan vara lokala aktörer, föreningar och organisationer som man kan samarbeta med. Det ger ett mervärde för att man får in en annan sakkunskap kring de hembygdsfrågor man vill jobba med.

I Biosfärområdet jobbar vi mycket med Forststyrelsen. Tillsammans med dem öppnar vi upp vad Nationalparken handlar om. Föreningarna är viktiga. Tillsammans med dem gör vi olika projekt, exempelvis en läshörna som vi har gjort med naturstig.

Vi har också på gång ett annat naturstigsprojekt med ryggsäckar som man kan ta med sig på promenad.

KOMMUNIKATÖREN: Senare i podden återkommer vi till den materialbank som tagits fram inom SALT.

Nu går vi över till pilotkommunerna i SALT-projektet för att höra vad de har gjort under projektiden för att komma i gång med hembygdsfostran.

Malax kommun har cirka 5 500 invånare och en ganska stabil befolkningsmängd. Man ökar inte i antal, men under senare år har man inte heller minskat i antal.

I Malax är det på Bergö man har varit med i SALT-projektet, från småbarnspedagogiken till skolans årskurser 1–6. Tanken är att hembygdsfostran ska löpa som en röd tråd genom alla stadier.

Biträdande daghemsföreståndare **Sofia Gästgivar** berättar att man i småbarnspedagogiken delat upp SALT-aktiviteterna i delområden och jobbar med varje del ett läsår. På så sätt kommer alla barn att ha gått igenom alla delområden under sin tid inom småbarnspedagogiken.

Delområdena är Bergös geografi, fiskarter och dialektord, Skärgårdsyrken och djur, samt Seder, traditioner och växter.

Bland annat har dagisbarnen cyklat eller gått till de flesta bydelar på Bergö. Man har också en karta där man har märkt ut barnens hem och andra platser som är viktiga för dem, till exempel simstranden och glasskiosken.

Gästgivar tyckte i början att det var utmanande när man funderade hur man riktigt ska ta sig an hembygdsfostran men hon säger att hon snabbt märkte att många aktiviteter är sådana som man redan gör inom småbarnspedagogiken. I och med SALT-projektet gör man det nu istället mer strukturerat och med tydligare mål.

Och så går vi vidare till Bergö skola. Läraren **Mikael Lattu** har ett stort naturintresse, han har startat aktiviteten Veckans fågel som en del av SALT-verksamheten.

MIKAEL: Mitt stora intresse har alltid varit fåglar. Eftersom jag kan en del om det tycker jag så vill jag gärna lära barnen också om det. Då har jag valt fåglar som är aktuella för årstiden som vi ska få syn på här. Först var det trastar på hösten som besökte rönnar, nu är vi i februari och snart hör vi pärlugglan, sen fortsätter vi med flyttfåglar på våren och sist av allt på vårt sjötema så blir det sjöfåglar.

KOMMUNIKATÖREN: Hur har det tagits emot av eleverna?

MIKAEL: Alla skolelever deltar i det här men vi kan inte säga att alla är riktigt taggade men ingen suckar i alla fall utan de är väldigt uppmärksamma. Speciellt bland de yngre som kommer med feedback och kan hämta böcker och säger att de har tänkt på det.

KOMMUNIKATÖREN: Veckans fågel lär man sig också på finska och latin. Mikael Lattu har också ordnat frågesporter kring temat. Det är rektor Anna-Lena West som har lett SALT-arbetet i Bergös skola och lagt upp strategier för hembygdsfostran tillsammans med lärarna.

Skolan har cirka 30 elever och man arbetar med fem delområden. Det är natur och rekreation, att bo på Bergö, utbildning och yrken, skärgård och hav och historia och traditioner.

Exakt hur man får in det här i ett rullande system funderar man ännu på.

På ett litet ställe som Berge har det också varit lätt att engagera lokalsamhället i barnens aktiviteter.

T.ex. Sjöräddarna har berättat om sjövätt och man har besökt en hundraårig Bergödam, som har berättat om jultraditioner förr.

Man har plockat svamp och bär som sedan har använts i skolköket. Eleverna har planterat skog tillsammans med en skogsarbetare, bland annat.

Mikael Lattu har tillsammans med eleverna också kommit igång med att samla ett herbarium. Intresset var lite lamt då idén presenterades, men när eleverna insåg att det ska bli ett digitalt herbarium, att man får använda telefonen när man gör det, så då var det genast intressantare.

MIKAEL: Det var tranbär och revlumner och sådana växter och de har ju tagit väldigt fina bilder. Och det har de sedan jobbat med i skolan efteråt och gjort ett herbarium som alla har lämnat in och som också ingick i skolundervisningen så det bedöms också som ett arbete.

Men tyvärr blev det ju också lite bilder som inte borde ha funnits med, någon stövel eller något sådant eller någon kompis som pulsade någonstans i någon vattenpott, eller något sådant så att det fanns ju sådant också. Men det gick hem i alla fall.

KOMMUNIKATÖREN: I Bergös skola, precis som i småbarnspedagogiken, har man konstaterat att det man gjort i SALT-projektet i grunden handlar om att få ramar och struktur på den hembygdsfostran som på olika sätt redan förekommit i undervisningen.

Ett exempel är lägerskolan där årskurs fem och sex åker ut till Strömmingsbådan. Det har man gjort många gånger förr och märker nu att det passar bra in i hembygdsfostran. Mikael Lattu berättar mer.

MIKAEL: På Strömmingsbådan, en liten plätt ute i havet, där det är gamla fyrvaktarbostäder som blev renoverade och det är Bergöföreningar som äger de här stugorna eller som förvaltar stugorna. Och så finns där ju en fyr. Jag har varit med där någon gång när vi har haft Fångarna på fortet, jag var han som satt uppe i tornet i – vi fick faktiskt nyckeln till tornet då och jag ställde frågor åt de här som kom och som sen löste dem. Det har varit mycket skoj.

Och sen är det ett väldigt rikt fågelliv där just på våren men kring husen så häckar inte fåglarna så därför kan vi fara dit på våren, annars ska vi ju undvika att gå där allt för mycket. Det finns mycket grisslor och ejder och sånt.

KOMMUNIKATÖREN: Och vad är det viktigaste man lär sig under lägerskolan?

MIKAEL: Det är nog den här samhörigheten skulle jag säga att nästan är det viktigaste. Nog lär man sig om naturen och vi ska kolla lite om vi hittar plaster i stränderna och sånt här men nog är det väl kanske i grunden det här att man får göra någonting tillsammans och i synnerhet då det är sista året för sexorna innan de flyttar sig till högstadiet.

KOMMUNIKATÖREN: Där lämnar vi Bergö i Malax. En annan pilotkommun är Vörå kommun. Kommunen med cirka 6 400 invånare har en negativ befolkningsutveckling, mågonting som man med flera olika medel jobbar på att vända.

Här har man tagit sig an SALT och hembygdsfostran på ett lite annat sätt än i Malax. I Vörå har fritidssektorn och välfärdsdirektören Heidi Nyman hållit i trådarna och haft Maxmo Kyrkoby skola som testgrupp. Dessutom har hembygdsföreningarna deltagit.

Huvudpersonerna i hembygdsfostran är ekornen Kurre och haren Harry, som tillsammans med sädesärlan Sonja inspirerar till olika typer av aktiviteter och ger tips om vad man kan göra i Maxmo. Tipsen finns i ett häfte där det också finns en karta som visar olika utflyktsmål i Maxmo till exempel var man kan simma, åka pulka spela frisbeegolf, besöka hembygdsmuseet och så vidare.

I häftet påminner man också om hur viktigt det är med välmående och att man ska prata med en vuxen om man inte mår bra. Allt det här och lite till bland annat utrustning som hopprep, frisbee och naturbingo det har man samlat i en kulturryggsäck som finns att låna och ska inspirera till att lära känna sin näromgivning.

Det är alltså kommundelen Maxmo som stått i fokus i SALT-aktiviteterna i Vörå. I Maxmo finns en vandringsstig in vid Tottesunds herrgård, den så kallade Herrgårdsleden. Den har man nu också kompletterat med Kurres berättarstig, där 15 affischer berättar en kort historia från Maxmo och ger förslag på aktiviteter. Varje affisch har också en QR-kod genom vilken den intresserade kan få ännu mer information. Vi träffar välfärdsdirektören **Heidi Nyman** i Maxmo.

HEIDI: Tanken är att du kan gå den här berättelsestigen på egen hand och alla aktiviteter kan du göra utan att du har förberett dig. Men du kan också ha kulturryggsäcken med dig, så finns det färdigt en samling olika saker som du kan leka med så länge du går den här stigen.

De kompletterar varandra men kan också vara var för sig.

KOMMUNIKATÖREN: På affischerna längs stigen får man lära sig till exempel att Sibelius har gift sig på Tottesunds herrgård och använder man QR-koden så för den till ett klipp där man kan lyssna på Finlandia-hymnen.

Eleverna i Maxmo Kyrkoby skola har fått utvärdera materialet och berättelsestigen och har gett respons som används så att man utvecklar innehållet innan skyltarna görs permanenta.

Ryggsäckarna ska finnas i skolorna men också på kommunens bibliotek så att vem som helst kan låna kulturryggsäcken. Visionen är att på sikt skapa en kulturryggsäck för varje kommundel i Vörå.

Nu funderar man på ekonomi och personalresurser och hur man får ryggsäckarna tillgängliga och marknadsförda så att de faktiskt används. Utmaningen är att få med hela kommunen att implementera hembygdsfostran i sin verksamhet.

Heidi Nyman fortsätter.

HEIDI: Det som är så viktigt är ju att man hittar det här samarbete sinsemellan för vi är ju allihopa beroende av varandra. Pratar vi hembygdsfostran så så har ju våra experter i skolan som träffar barnen och det är ju de som har möjlighet att med engagemang och med sin yrkeskunskap få det här första fröet.

Och sen har vi föreningarna som kan fortsätta vidare.

Men utmaningen är ju förstås att det är mycket som händer och det är mycket utveckling och man ska hela tiden vara på tå. Man behöver ju ha resurser tillgängliga ordentligt också om man ska göra det.

Det är inte bara personal utan det är tid och energi och sådana förutsättningar också.

KOMMUNIKATÖREN: Vad tycker du att har varit roligast i den här projekten?

HEIDI: Absolut roligast, för en som själv är lite historienörd, så är ju de här historierna, att vi har fått de här historierna från Maxmo Hembygdsförening och sen har vi suttit och skrivit om och förkortat för att få den här barnvarianten eller den här som är mer lättläst för barnen.

Och så har man ju fått lära sig själv om sådant man inte visste att man hade bort. Så det har varit jättekul.

Och förstås att skapa material och att fundera på vad som ska vara i våra ryggsäckar.

KOMMUNIKATÖREN: Så egentligen kanske det här materialet passar för alla åldrar på ett sätt?

HEIDI: Ja, men med rätt inställning så passar det väl åt allihopa, oavsett ålder.

KOMMUNIKATÖREN: Det var Vörå kommun. Lappträsk i Östnyland har också varit pilotkommun i SALT. Projektledare Tiina Saaresranta berättar kort om vad man har gjort i Lappträsk.

TIINA: När vi började samarbeta med Lappträsk så var situationen den att kommunen hade just tagit i bruk den nya planen för kulturfostran för barn i Lappträsk och när vi analyserade situationen tillsammans med kommunens representanter så tyckte de att de skulle vilja förstärka just hembygdsfostran, att det är viktigt för dem som en liten kommun också.

Och då ledde samarbetet till det att den här nya planen förstärktes med den delen som har med hembygdsfostran att göra, att den reviderades på det sättet att det kom in nya klara delar i samarbete med föreningar och besöksmål till viktiga ställen som har med den egna kulturen att göra.

Och kommunen bestämde att sedan gradvis ta den i bruk så att alla årsgrupper får med hembygdsfostran också inom den här planen för kulturfostern som heter Rävstigen i Lapträsk.

Och sedan också under projektet så arbetade man i Lapträsk med småbarnspedagogiken specifikt med det här materialet Hembygdens superhjältar. Så de har tyckt att det är en viktig del att det är en kommun med ganska stark lokalidentitet men liksom en så stark lokalidentitet att åtminstone de yngsta barnen så de identifierar sig mer med sin by och inte kommunen som helhet. Men det är en viktig resurs som Lapträskborna har velat ta vara på inom skolverksamheten.

KOMMUNIKATÖREN: Från Lapträsk går vi ännu upp till Nådendal, där Tiina Rinne-Kylänpää är utvecklingsdirektör med ansvar för bland annat också skärgårdsfrågor.

Hon berättar om hur man i Nådendal vill få skärgården att börja redan i centrum av stan och konstaterar att SALT-projektet har kommit väl till pass här. Niklas Ollila översätter Tiina Rinne-Kylänpää.

NIKLAS RÖST: År 2022 utarbetade vi en ny strategi för staden och i den ville vi speciellt lyfta fram skärgården. Vår vision utgår från att Nådendal är skärgårdsstaden för ett lyckligt liv.

I målsättningarna finns skärgården med som ett eget tema som på många olika sätt ska beaktas. Strategin kompletteras också av ett livskraftsprogram.

Tidigare närings- och skärgårdsprogrammen har alltså slagits ihop till ett program som innehåller en skärgårdsdel, i den finns skärgårdsfostran och skärgårdsidentiteten med som särskilt åtgärd.

Vi upptäckte SALT-projektet precis i rätt ögonblick. Vi har velat få barnen att rota sig här i hembygden. I Velkua har vi lagt märke till att rätt många av barnen som gått på enhetsskolan där har senare flyttat tillbaka till kommunen. En bärande tanke här är uttryckligen att skapa en positiv hembygdsidentitet och få en att slå rot på hembygden så att man sedan vill återvända dit.

En del av det här är att skapa en senare hembygdsidentitet och få en att slå rot på hembygden så att man sedan vill återvända dit.

I vår strategi ingår också en tanke om att skärgården börjar redan i Nådendals centrum. Stadskärnan finns precis vid havet och det är ju där skärgården börjar. Därför ser jag det som värdefullt att alla skolor är med i projektet.

Inom småbarnspedagogiken har man börjat skapa material för skärgårdsfostran för alla daghem men på utbildningssidan har vi inte kommit lika långt. Lärarna har jobbat på fint och lyft fram lämpliga teman.

Vi har i många år redan haft en så kallad kulturled i vår stad för den har det reserverats ett anslag för varje elev. Inom kulturleden ordnas det museibesök, konserter, konstnärsbesök, verkstäder och så vidare, och nu har även skärgårdsfostran inkluderats i den i form av besöksmål i skärgården, såsom olika museer och Centret för silltraditioner. Alternativt kan alltså även skärgården inkluderas i leden.

Ja, det här är något som gäller för alla skolor. Vi har en styrgrupp med stor bredd med personer från både utbildningsväsendet och småbarnspedagogiken, vi har tillsammans planerat helheten och alla har tagit det hela med sig till sina enheter. Lärarna har jobbat konkret med och funderat över vilka skärgårdsteman som kan tas upp i vilka läroämnena, det har lagts en bra grund som man kunnat utgå från.

I småbarnspedagogiken håller man på att skapa en egen berättelse där rödstjärten Lenny går ut på äventyr och berättar om skärgårdsteman för barn. Materialet består av ett antal kort och separata instruktioner för lekledaren.

I övrigt jobbar man enligt en årscykel. Materialet är inte ännu färdigt men det blir riktigt bra, en lokal konstnär tillika författare skapar innehållet i samarbete med den småbarnspedagogiska personalen.

Jag är övertygad om att det blir riktigt bra.

Materialet är avsett för hela småbarnspedagogiken och det blir en fortsättning också efter avslutat projekt. Ofta är det så att aktiviteterna tar slut när projektledaren har slutat men skärgårdsfostran kommer med säkerhet att leva vidare i Nådendal. Den är en så viktig del av vår verksamhet och skärgårdsteman är med också i vår läroplan. Vi tar alltså skärgårdsfostran på stort allvar.

Varför är skärgården och skärgårdsidentiteten så viktiga för Nådendal?

Om man tänker på vår stad så är det så, att 2009 slogs kommunerna Rimito, Merimasku, Velkua och senare Livonsaari ihop med Nådendal. Efter det har vår stad en strandlinje på 1 000 kilometer och över 1 000 öar samt över 5 000 sommarstugor. Nådendals stad om någon ska räknas som skärgårdsstad.

Jag tycker att de som bor i centrum också ska få ha en känsla av att de är en del av skärgården och lära sig om den, så att hembygden kan bli en del av den egna identiteten.

Det tar säkert länge innan varje lärare tagit till sig detta, men med tillräckligt stark vilja tror jag nog att vi kan lyckas.

KOMMUNIKATÖREN: Som vi märker kan man ta sig an skärgårds- och landsbygdsfostran på många olika sätt. Inom projektet SALT har man tagit fram en del material som kan fungera som stöd på vägen för den som vill börja på med hembygdsfostran.

Allt material är tvåspråkigt på finska och svenska.

Det finns en planeringsguide med stödfrågor som hjälper en att komma igång med att planera den pedagogiska verksamheten och att få struktur på arbetet.

Det finns en handbok för att få in hållbarhet inom småbarnspedagogiken, Hembygdens superhjältar, som baserar sig på Skärgårdshavets och Unesco Biosfärområdets material om Skärgårdens superhjältar.

Till handboken hör ett pass där miniambassadörerna för Hembygdens superhjältar kan samla klistermärken efter avklarade aktiviteter.

I materialbanken finns också läsårskalendern Min plats på jorden som ger pedagogen inspiration att tillsammans med klassen upptäcka hembygden och näromgivningen.

Dessutom finns i materialbanken en forskares syn på SALT.

Projektforskare Kenneth Nordberg vid regionalvetenskapen vid Åbo Akademi har i en rapport sammanfattat och analyserat utvecklingsprocesserna i de pilotkommunerna som varit med i SALT-verksamheten. Syftet med studien är att dra lärdomar av processerna, att identifiera hinder och möjliggörande faktorer, och att baserat på det ge rekommendationer om hur hembygdsfostran och platsanknytning kan främjas.

SALT:s materialbank finns på Åbo Akademis och Skärgårdsinstitutets webbplats www.abo.fi/skargardsinstitutet.

Gå gärna in och kolla!

Mitt namn är Mia Henriksson och jag har jobbat som kommunikatör i SALT-projektet som alltså letts vid Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi, Centret för livslångt lärande. Tack för att du har lyssnat!

Vi ger nu det sista ordet till projektledare Tiina Saaresranta.

Du som kanske nu har inspirerats till att ta dig an hembygdsfostran i din kommun eller i din skola får avslutningsvis några tips och råd om hur du kan komma igång.

TIINA: Det bästa är kanske att tänka på vad man egentligen vill ha som syfte och varför vill man jobba med barn och unga. Hurdan framtid vill man ha inom sin kommun för barn och unga? Och kanske hurdan förhållande man vill skapa eller hurdan länk man vill skapa till kommunens livskraft.

Det är kanske lätt att glömma att en del av livskraftsarbetet i kommunen är också en strategi för hur man vill arbeta med barn och unga. Och som hjälp till det här arbetet eller den här funderingen så har vi vår lilla planeringsguide som finns tillgänglig på våra webbsidor.

Där har vi tänkt olika centrala frågor som man ska ta ställning till när man börjar planera sin landsbygds- eller skärgårdsfostran, så det är bra att ta i bruk guiden och sedan sammankalla en arbetsgrupp, identifiera de aktörer i kommunen som har att göra med bildning men också med livskraftsarbete och föreningar. Det är ofta föreningar som har en central roll och den kunskapen om allt som finns i kommunen, de resurser som finns. Också företag kan vara med, för vi tänker att hembygdsfostran inte bara är ett kulturarvsarbete utan att barn och unga ska kunna identifiera och veta vad alla resurser finns i kommunen och där är företagslivet också med, vad det finns för möjligheter att leva och livnära sig i framtiden.

KOMMUNIKATÖREN: Så kanske, om jag förstår det rätt, ju bredare man från början får det här förankrat desto större är sannolikheten att man faktiskt lyckas.

TIINA: Jag tror på det, om jag tänker på de kommuner som vi nu har samarbetat med. Vi hade en kommun som hade ett mycket brett och öppet sätt att se på deras arbete för skärgårdsfostran, så den processen engagerade många olika sektorer i kommunen och där har man också producerat mycket

under den här tiden. Och sen att man förankrar det här arbetet med hembygdsfostran till den kommunala strategin. Att man verkligen ser arbetet för barn och unga som en investering för kommunens framtid.

KOMMUNIKATÖREN: Det som jag spontant kommer att tänka på är att det här arbete eller resultatet kanske inte är så lätt mätbart. Att man kanske inte kan bevisa att det här ger resultat, det här kan kanske vara en utmaning i kommunala sammanhang.

TIINA: Det är säkert så. Det är många utvecklingsprocesser som är svåra att identifiera med numeriska indikatorer och så är också alla processer med attitydförändringar och sånt.

Men hela den här skapande processen är viktig i sig också. Att den erfarenheten vi nu har haft med samarbetet med våra kommuner här under SALT-projektet har också visat att den här processen i sig har varit mycket givande för de vuxna som har deltagit.

Vi har fått mycket sådan feedback från kommunerna att det har varit inspirerande och roligt att arbeta med hembygdsfostran.

Den har också gett nya möjligheter att skapa sådana processer som till exempel i skolan att man kan jobba med eleverna utanför klassrummet. Och sådana erfarenheter som den nuvarande läroplanen också vill uppmuntra att ska mer och mer tas i bruk i kommunerna och den där goda andan när den sprids till barn och unga och till familjerna, så det kan också vara ett mycket gott tecken till familjerna att det är bra att vara barn. Att man växer upp just här i den här kommunen och i den här skolan eller dagvårdsenheten.

KOMMUNIKATÖREN: Så den goda känslan eller goda feelingen på något sätt sprids kanske ut i hela kommunen?

TIINA: Så har jag förstått åtminstone under den här korta erfarenheten som vi nu har haft i våra kommuner att det har varit verkligen inspirerande och positiva och roliga utvecklingsprocesser på gång.